

Viimeinen kuolemaantuomittu

Suomi langetti viimeisen kuolemantuomion siviilioikeudessa päivälleen 71 vuotta sitten. Rikos oli hirmuinen. Vankikarkuri **Toivo Koljonen** hyökkäsi metsäpirttiin maaliskuisena aamuna ja tappoi kirveellä kuusi viatonta. Ihmiskunnan historia on teloitusten riemukulkua, mutta nykyään Koljosen kaltaiset välttävät yhä useammin hirttolavan ja teloituskompanian. Miksi valtiot eivät tapa enää?

PEKKA JUNTTI TEKSTI // ASMO RAIMOAHO KUVITUS

Maaliskuu 1943. Karhniemen kylä heräili kirpeään pakkasaamuun. Yö lepäsi vielä kylän yllä, mutta pimeäkään ei vienyt pois asukkaiden huolta. Jossakin idässä riehui kyltymätön sota.

Epätoivoiset silmät tutkivat syrjäistä mökkiä metsän laidasta. **Toivo Koljonen** oli karannut kahta päivää aiemmin läheisestä Huittisten varavankilasta, jossa hän kärsi neljän vuoden tuomiota varkauksista. Koljonen ei ollut karattuaan syönyt juuri mitään. Kaksi viluista yötä lumisessa metsässä pakkastaivaan alla olivat vaatineet veronsa. Oli saatava ruokaa!

Koljonen hiippaili kirves kädessään läpi pihamaan ja astui pimeään taloon. Hän oli keittiössä ottamassa orresta leipiä, kun huoneeseen syntyi valo.

Talon isäntä **Kalle Hakanen**, 56, oli herännyt ääniin.

Miehet tunnustivat toisensa. Koljonen oli edellisenä iltana tullut vanginvaatteet yllään kerjäämään ruokaa ja suojaa, mutta äkkinen isäntä oli ajanut miehen pois.

–Kyllä minä sinulle yösjän hankin, oli isäntä uhannut, ja Koljonen karkasi metsään kuin säikähtänyt eläin.

Nyt Koljonen ei enää väistänyt. Hän seurasi isäntää pirttiin, nosti kirveensä ja löi. Emäntä **Anna Hakanen**, 50, näki Koljosen

teon. Hurjistunut nainen hyökkäsi Koljosen kimppuun.

Nujakka päättyi vahvemman voittoon. Koljosen kirves oli iskenyt toisen uhrinsa.

Koljonen voi pahoin ja ryntäsi ulos. Portailta hän huomasi, että navetassa paloi valo. Karjakeittiössä hääräävä 28-vuotias **Alli Hakanen** kuuli jonkun tulevan sisään. Hän vilkaisi hymyillen taakseen. Hymy kuoli tappavaan kirveen iskuun.

Koljonen muisti näлкänsä. Hän marssi takaisin taloon, löysi pienen pojan itkemästä pirtin sängyllä. Koljonen hämmäntyi – ja löi. 11-vuotias **Aulis** tuupertui lattialle äidin ja isän väliin. Kamarinurkkauksesta kuului pikkulapsen valitusta. Koljonen ryntäsi sängylle ja löi kuusivuotiaasta **Anjaa** niin lujaa, että talo hiljeni.

Koljonen otti orrelta leivät, puki ylleen löytämiään vaatteita.

Eteisessä kolahti. Naapuri **Anna Mäkinen** tuijotti hetken murhaajaa ja ryntäsi siten kohti ulko-ovea. Koljonen oli nopeampi. Vielä kerran nousi Koljosen kirves.

KUUSI MURHAA. Sellainen oli veriteko, josta Suomi langetti viimeisen teloitukseen johtaneen kuolemanrangaistuksen siviiliioikeudessa.

Tuomiossa kuulee tasan 71 vuotta. Vuonna 1949 Suomi lakkautti kuolemanrangaistuksen rauhan aikana. 1972 se kiellettiin myös sodassa.

Yhä harvempi maa uskoo kuolemanrangaistukseen. Euroopan komission mukaan vuodesta 1993 vuoteen 2009 se poistettiin 32 maan lainsäädännöstä.

Joulukuussa 2010 yli kaksi kolmasosaa maailman maista eli 139 maata oli luopunut kuolemanrangaistuksesta joko lainsäädännöllä tai käytännössä. Euroopassa enää Valko-Venäjä tuomitsee kuolemaan.

Miksi valtio ei tapa enää? Kuolemanrangaistuksen vastustajaksi ilmoittautuva filosofi **Timo Airaksinen** tietää.

–Jos sinä tai minä emme saa murhata, valtiokaan ei saa murhata. Tilastollisesti ei voida osoittaa, että kuolemalla pelottelu vähentäisi vakavia rikoksia. Geenitekniikka on paljastanut, että aivan liian usein kuolemaan on tuomittu syytön.

Historiallisesta näkökulmasta kysymys on kuitenkin aiheellinen. Kuolemanrangaistuksesta luopuminen näyttää ihmiskunnan kirjoitetun historian valossa jonkinlaiselta hetken oikulta, hullunkuriselta humanismin puuskalta.

AIKA TARKKAAN 1984 vuotta sitten pantiin täytäntöön kuolemantuomio, jonka muisto ei ole päässyt väljähtymään.

Jeesus Nasaretiläinen teloitettiin ristinnaulitsemalla Jerusalemin pääsiäisjuhlien aikaan. Jeesus joutui kokemaan teloituksen Rooman valtakunnassa, jossa kuolemanrangaistus oli hyväksyttyä arkipäivää

ja teloitusmenetelmät mielikuvituksellisia.

Kuolemanrangaistus on ollut käytössä kirjoitetun historian alkuaikojista. Se löytyy jo 200 vuotta ennen Hammurabin lakia kirjoitetusta Bilalaman laista, kaksituhatta vuotta ennen ajanlaskun alkua.

Pitkät vankilatuomiot ovat sen sijaan uusi juttu. Vasta 1700-luvun lopun Englannissa virisi ajatus, että kuolemanrangaistuksen saattaisi korvata vankeudella. Aiemmin kaikissa kulttuureissa vakavista rikoksista joutui maksamaan hengellään. Vankilat olivat tuomion täytäntöönpanoa odottavien säilytyspaikkoja.

Hammurabin laki ja viisisataa vuotta nuorempi Mooseksen laki olivat luoneet perustan kuolemanrangaistukselle vuosituksiksi.

Lain henki oli: silmä silmästä. Ajatus kostosta elää yhä vahvana monen maan oikeuskulttuurissa. Filosofi **Timo Airaksinen** mukaan näin on esimerkiksi Yhdysvaltojen Texasissa.

–Kun tappaja on tapettu, asia on uhrien omaisten osalta ohi, eikä enää palaa. Kuolemanrangaistus sidotaan koettuun koston oikeuteen. Se on asianomaisten kosto, Airaksinen pohtii.

Suomessa ja muualla Euroopassa ajatellaan tosiin. Sukulaiset haluavat antaa –ja joutuvat antamaan – rikoksen pois harteiltaan valtion hoidettavaksi. Kostoelementtiä ei ole mukana.

Mooseksen laissa teloitus oli samalla myös eräänlaista yhteisön puhdistautumista.

Tutkija ja eurokansanedustaja **Sampo Terho** kirjoittaa kuolemantuomion historiaa käsittelevässä *Silmä silmästä* -kirjassaan (2007), että Mooseksen laki antoi taivaallisen tavoitteen hävittää paha. Oli tärkeää, että koko seurakunta teloitti yhdessä. Vertauskuvallisesti se puhdistui rikoksen yhteisölle aiheuttamasta syllisydestä.

Uhrin saivat heittää ensimmäisen kiven. Puhdistautumisrituaalit jatkuivat aivan viime vuosisadoille asti. Euroopassa ajateltiin 1700-luvulle asti, että mitä kovempi rikos, sitä kivuliaampi kuolema.

”Tuhat kuolemaa” eli kiduttamalla teloitaminen oli yhtäältä voimannäyttö ja pelote kansalle, toisaalta se oli rikollisen itsensäkin parhaaksi tuonpuoleista ajatellen.

Rangaistus sovitti rikoksen.

MOOSESSEN AJATUS sai kilpailijan Antiikin Kreikasta. Filosofi **Platon** muotoili teorian, jonka mukaan rangaistuksen pitää opettaa rikoksen tekijää, eikä palauttaa yhteisön kunniaa.

Menneisyyttä ei voi korjata. Tehtyä ei saa tekemättömäksi. **Aristoteles** tuki ajatusta ja vaati, että rangaistuksen oli perustuttava järkeen, ei kostonhimon tyydyttämiseen.

Terho kirjoittaa, että nykyäänkin, kun kuolemanrangaistuksista väitellään, taustalla

kamppailee kaksi rangaistuksen perinnettä: Platonin parantava ja Mooseksen hävittävä.

Mooses painoi Platonia mattoon 1700-luvun puoliväliin asti, mutta tällä hetkellä Platon on niskan päällä.

Näky oli vaikuttava. Kuusi valkoiseksi koristeltua arkua lipui kantajiensa käsissä kirkkoon **Chopinin Surumarssin** säestämänä. Huittisten kirkko pullisteli ihmisistä, eivätkä kaikki sopineet edes sisälle. *Lauttakylä*-lehti arvioi, että surujuhlassa oli yli 4000 ihmistä.

Pastori **Lauri Jokinen** puki seurakunnan surun ja hämmennyksen sanoiksi.

”Tämän kirkon kuorissa on viime vuosina monesti ollut useampiakin valkoisia arkkuja, mutta ne ovat olleet sankarivainajien arkkuja. Vaikka olemmekin tunteneet syvää surua, olemme tajunneet heidän uhrinsa merkityksen. He ovat taistelleet, jotta näilläkin vainajilla olisi ollut mahdollisuus työskennellä rauhassa kotonaan. Tällä kertaa sitä vastoin tuntuu käsittämättömältä se, että nämä valkoiset arkut ovat tässä.”

HUITTINEN JANOSI Koljosen verta. Mooseksen perintö oli noussut pintaan.

Jatkuu seuraavalla sivulla →

MURHA kosketti syvästi Huittisten yhteisöä. Hautajaisiin tuli yli 4 000 ihmistä. Kuvan oikeassa reunassa on kaksi sotilasta, joista vasemman puoleinen on Hakasen perheen ainoa eloonjäänyt, Antti.

→ Jatkuu edelliseltä sivulta

Jukka Lindstedt arvioi sota-aikaisia kuolemanrangaistuksia käsittelevässä väitöstyössään *Kuolemaan tuomitut* (1999), että yhteisön kiihtynyt mieliala oli osasy Koljosen saamaan kuolemantuomioon. Jopa syyttäjä muistutti korkeinta oikeutta siitä, että yleinen mielipide odottaa ehdottomasti pikaista toimenpidettä tuomioistuimelta. Vielä julkista painetta enemmän painoi sota.

Kriisissä teutaroivan valtion liipasin oli tavallista herkemällä. Sotilaita ammuttiin karkuruudesta. Miksei siviiliäkin voisi teloittoa, jos kontolla on noin raaka veriteko?

Koljonen oli aikanaan poikkeustapaus. Hän oli ensimmäinen siviilioikeuden kuolemaan tuomitsema ja teloitettava henkilö yli sataan vuoteen. Edellinen teloitus pantiin täytäntöön heinäkuun 8. päivänä vuonna 1825, kun miestappoon syyllistynyt renki **Tahvo Putkonen** mestattiin.

Pitkä maltillinen jakso johtui Venäjältä, joka otti Suomen hallintaansa ja viljeli edistyskäsittelyä ajatuksia.

Kun **Nikolai I** nousi valtaan vuonna 1826, hän ilmoitti armahtavansa jokaisen kuolemaantuomitun. Venäjällä kuolemanrangaistuksesta oli luovuttu valtiollisia rikoksia lukuun ottamatta jo 1750-luvulla.

Valitusajana kuolemanrangaistus kyseen-

”Kun tappaja on tapettu, asia on uhrien omaisten osalta ohi, eikä enää palaa. Kuolemanrangaistus sidotaan koettuun koston oikeutukseen. Se on asianomaisten kosto.”

FAKTA

Teloitukset

1949

● Suomi lakkautti kuolemanrangaistuksen rauhan aikana 1949 ja kokonaan 1972. Euroopassa kuolemanrangaistus on käytössä enää Valko-Venäjällä.

22

● Viime vuonna 22 maata teloitti. Vielä parikymmentä vuotta sitten määrä oli 37.

2013

● Viime vuonna eniten teloittivat Kiina, Iran, Irak, Saudi-Arabia, Yhdysvallat ja Somalia.

778

● Vuonna 2013 teloitettiin 778 ihmistä, 15 prosenttia enemmän kuin edellisvuonna. Kiina ei ole laskuissa mukana. Siellä teloitettavien määrän arvioidaan olevan tuhansia.

150

● Texas on Yhdysvaltojen ahkerin teloittaja, mutta sekin on hillinnyt tahtiaan. Texas on teloituttanut kuu-tena vuonna peräkkäin alle kymmenen ihmistä vuodessa. Esimerkiksi vuonna 1999 luku oli vielä 48. Ex-presidentti George W. Bush teloittui Texasissa kuvernööri-aikanaan 150 ihmistä.

alaistettiin koko Euroopassa. Yhden vaikutavimmista ajatuksista kirjoitti 26-vuotias milanolainen markiisi **Cesare Beccaria**. Pieni kirjanen *Rikoksesta ja rangaistuksesta* pöyristytti suorapuheisuudellaan.

Suuret filosofit **Kant** ja **Hegel** pitivät Beccariaa enemmän tunteilijana kuin ajattelijana, eikä häntä edelleenkään lueta valistusajan suurten filosofien joukkoon. Sampo Terho kirjoittaa kuitenkin, että kuolemanrangaistuksen vastustajat saavat pitää Beccariaa sankarina.

Beccaria esitti, että kuolemanrangaistus pitäisi lakkauttaa hyödyttömänä ja epäoikeudenmukaisena. Hän vaati kiduttamisen lopettamista kuulusteluissa ja muistutti, että jokainen on syytön, kunnes toisin todistetaan. Hän halusi erottaa myös rikoksen ja synnin toisistaan. Valtion piti rangaista vain konkreettisista vahingoista, ei Jumalaa vastaan tehdyistä rikoksista.

Sellaista ei ollut ennen kuultu. Kirjanen oli monen valtakunnan johtajan pöydällä, kun lakeja 1700-luvun jälkipuoliskolla ja 1800-luvun alussa uudistettiin. Esimerkiksi Venäjän **Katariina II** luki Beccariaansa tarkkaan.

MUUTOS TAPAHTUI NOPEASTI. 1700-luvun puolivälissä julkiset mestaamiset olivat arkea, mutta 1800-luvun alkupuoliskolla moni maa kielsi kuolemanrangaistuksen kokonaan.

Ensin vähennettiin kiduttamista. Ranskalaisen **Joseph Ignace Guillotinin** 1700-lu-

Teloitettu.

Huittisten ihmispeto saanut ansaitseman-
sa rangaistuksen.

Mikäli Uusi Aura on saanut tietää, on Huittisten joukkomurhaaja Toivo Harald Koljonen teloitettu viime viikolla Turussa, missä hän on ollut lakkauttamisessa säilytettävänä. Tapahtui sen jälkeen, kun valtion presidentti oli hylännyt haajan tekemän armonanomuksen. Kuter muistettaneen, suomenjoni, joka oli karannut Ivaravankilasta, kaamea surmaten 6 henkeä samaan perheeseen.

tamisen tiellä suunniteltiin

vun lopulla keksimä giljotiini oli suuri edistysaskel. Se toi nopean ja varman kuoleman. Valistusajalla valitus ulottui rangaistuksiinkin. Kun teloitustapahtumasta karisi ju-

malallinen pyhyys, julkinen teloittaminen alkoi näyttää vallanpitäjien silmissä siltä, mitä se on: ihmisen tappamiselta.

Kun vielä huomattiin, että julkiset mestaukset totuttavat yleisön hirmutekoihin, teloituksia alettiin tehdä kaikessa hiljaisuudessa vankilan muurien sisällä.

KUOLEMANRANGAISTUKSEN historia herättää väistämättä yhden naiivin, mutta ihanan ajatuksen, joka on ollut viime vuodet koetuksella.

Vaikka ihminen on saanut aikaan massiivisen saastumisen, ilmastonmuutoksen ja syvän epätasa-arvon, se saattaa siitä huolimatta sivistyä.

Voiko todella olla näin filosofi Timo Airaksinen?

–Osa ihmiskunnasta on sivistymässä. Myös oikeuskulttuuri kehittyy.

Barbaarisia jaksuja tulee tosin aina välillä. Kovin lähellä ovat vielä natsi-Saksa, **Stalini** hirmuvalta ja nykyajan kansansilpojat. Ja sitten on kansa.

Airaksinen muistuttaa, että lait ovat usein toisenlaisia kuin kansan mielipide. Taloustutkimus selvitti viime vuonna, että 19 prosenttia suomalaisista kannattaa kuolemaantuomiota.

–Jos kysymys muotoillaan sopivasti, yli puolet kannattaa, Airaksinen täryyttää.

Jos kysytään, pitäisikö iloiten lapsia raiskaavalle ja tappavalle ihmiselle antaa kuo-

lemanrangaistus, moni vastaa kyllä. Entä miten suhtautua **Anders Breivikiin**, joka ylpeili teoillaan?

Olinko ainoa, joka noina hetkinä olisi halunnut tappaa Breivikin? Tuskin.

–Joka hyväksyy kuolemanrangaistuksen joissakin tapauksissa, on kuolemanrangaistuksen kannattaja, Airaksinen jatkaa.

Minäkin Brutukseni.

Oli helsinkiläisen maalarin Toivo Harald Koljosen elämän viimeinen päivä. Turunmaan suojeluskuntapiirin teloituskomppania otti kyytiin Koljosen ja vei hänet Maarian pitäjän Kärsämäen ampumaradalle.

Tapahtuma oli koruton. Se oli hyvin kaukana Jeesus Nasarettiläisen kuolinkamppailusta 1900 vuotta aiemmin, aivan eri maailmasta, kuin isänmurhaaja **Damiensin** hirmuinen teurastusnäytelmä vuonna 1757 lihava repivine pihteineen, sulatettuine lyijyineen ja hevosilla kappaleiksi repimisineen.

Koljosen vain marssitettiin hiekkapenkkan eteen. Aseet nousivat ja aseet laukesi-
vat. Koljosen lyhyhistyi maahan.

Valtio oli tappanut ihmisen.

Tekikö valtio oikein? Kukaan ei edelleenkään tiedä vastausta. Toisaalta vain sinä tiedät. Haluatko sinä tappaa?